

Turvetuotantoon varattujen soiden linnusto Päijät-Hämeessä

MAALI-hankkeen osaraportti

Päijät-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ry

Lahti 1.12.2013

1. JOHDANTO

Lintuharrastusjärjestöjen valtakunnallinen kattojärjestö BirdLife Suomi on koordinoinut vuosina 2011–2013 MAALI-hanketta, jonka tarkoituksena on kartoittaa ja nimetä Suomen maakunnallisesti tärkeät lintualueet eli MAALI-alueet. Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ovat toistaiseksi jääneet valtaosin kartoittamatta, vaikka ne ovat tärkeää lähtötietoa muun muassa maankäytön suunnittelussa. Päijät-Hämeen alueella työstä vastaa Päijät-Hämeen lintutieteellinen yhdistys. Yhteistyökumppanina hankkeessa ovat toimineet Päijät-Hämeen liitto ja Lahden seudun ympäristöpalvelut, jotka ovat avustaneet taloudellisesti hankkeen toteutumista. Yhdistys on luvannut toimittaa Päijät-Hämeen liitolle vastineeksi maakuntakaavoituksessa käytökelpoista tietoa Päijät-Hämeen arvokkaista lintualueista.

Päijät-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ja Päijät-Hämeen liitto sopivat keväällä 2011, että yhdistys selvittää eräiden turvetuotantoon varattujen ja tuotannosta poistuvien soiden linnustoa. Tässä yhteenvedossa kuvataan selvityksen keskeiset tulokset. Yhteenvedo perustuu Päijät-Hämeen Lintutieteellisen Yhdistyksen tekemiin linnustolaskentoihin sekä yhdistyksen havaintoarkistosta koottuihin tietoihin. Yhteenvedon on laatinut biologi, FM Esa Lammi, joka toimii yhdistyksen MAALI-vastaavana. Yhteenvedo korvaa yhdistyksen aiemmin laatiman raportin, joka perustui vuoden 2011 laskentoihin.

2. SELVITYSKOhteet

Päijät-Hämeen liitto toimitti yhdistyksen käyttöön luettelon selvityskohteista. Kohdealueina olivat seuraavat Vapon hallinnassa olevat turvetuotantoalueet ja -varaukset:

Kärkölä, Järvelän Isosuo (uusi alue)
Hollola, Hirvisuo (käytössä oleva turvetuotantoalue)
Nastola, Ukonsuo (uusi alue)
Heinola, Laviassuo (osa alueesta poistunut tuotannosta)
Heinola, Muskasensuo (turpeennosto lopetettu)
Hartola, Isosuo (uusi alue nykyisten ottoalueiden välissä)
Hartola, Jaakkolansuo (käytössä oleva alue)
Hartola, Soimasuo (turpeennosto lopetettu).

3. KOhteiden LINNUSTO JA SUOJELUARVO

3.1 Kärkölä, Järvelän Isosuo

Järvelän Isosuo on runsaan 300 hehtaarin laajuinen, osittain luonnontilainen keidassuo. Suon reunaosissa on tehty ojituksia, mutta vanhat ojat ovat enimmäkseen tukkeutuneet ja suon vesitalous on säilynyt luonnontilaisen kaltaisena.

Isosuolla tehtiin lintulaskenta 28.4.2011 (laskijana Jorma Rautama) kiertolaskentamenetelmällä. Laskennassa keskityttiin MAALI-hankkeen laskentaohjeiden mukaisesti vain ns. huomionarvoisiin lajeihin, joihin kuuluvat mm. uhanalaiset ja silmälläpidettävät lajit, EU:n lintudirektiivin liit-

teen I lajit sekä edustavaa suoympäristöä ilmentävät lintulajit. Tavallisten lajien runsauksia ei selvitetty. Suolla havaittiin noin 20 teertä, joista useat olivat äänteleviä koiraita. Vähälukuisista linnuista tavattiin myös kaksi laulavaa kulorastasta, yksinäinen hiirihaukka ja soidintava korppi. Muut suolla havaitut lajit olivat tavallisia metsälintuja. Isosuon ja junaradan välinen peltoalue on aiemmin todettu teeren tärkeäksi soidinpaikaksi. Maaliskuussa 2008 soitimella oleskeli enimmillään 50 teertä. Vähintään 50 teeren soidinpaikkoja on maakunnan eteläosista tiedossa vain kymmenkunta. Vuoden 2011 lintulaskennassa tavatuista lajeista hiirihaukka on uhanalainen (vaarantunut) ja teeri kuuluu lintudirektiivin liitteen I lajeihin.

Kärkölen taajaman osayleiskaavan luontoselvityksen (Insinööritoimisto Paavo Ristola 2004) mukaan Isosuon ja sen laita-alueiden linnustoon kuuluvat lintudirektiivilajeista mehiläishaukka, varpuspöllö, kurki, metso, pyy, palokärki, pohjantikka ja pikkulepinkäinen. Suomen erityisvastuulajeista (EVA, kannan osuus yli 15 % Euroopan kannasta) Isosuolla on tavattu tavi, telkkä, varpuspöllö, metso, teeri, pohjantikka ja leppälintu. Silmälläpidettävistä lajeista (Rassi ym. 2010) on tavattu pikkutikka. Tietolähdettä ei taajaman osayleiskaavassa mainita. Mainituista lajeista ainoastaan kurki ja teeri voidaan tulkita suolinnuiksi.

Linnustollinen merkitys

Isosuo on tärkeä teerien elinalue. Muita suolinnuiksi luettavia lintuja alueella on niukasti, sillä Isosuolla on niiden tarvitsemää avosuota melko vähän. Muiden huomionarvoisten lajien esiintyminen kertoo suon reunaosien ja ympäristön metsien hyvästä luonnontilasta. Hakkuita on viime vuosina tehty suon pohjoispuolisella metsäalueella. Alueen metsälinnusto on hakkuiden seurauksena todennäköisesti heikentynyt.

3.2 Hollola, Hirvisuo

Hirvisuo on 125 hehtaarin laajuinen keidassuo, joka sijaitsee moreenimäkien välisessä painanteessa Hahmajärven eteläpuolella. Hirvisuon itäpää on turvetuotantoalueena, keskiosa on luonnontilaisempaa keidasrämettä ja isovarapurämettä. Myös vetisempää silmäkenevaa on jäljellä. Hirvisuon keskiosassa on pieni, nevarantainen järvi, Hirvijärvi, jonka lähellä on vanhoja pintaturpeen ottoalueita. Suon lounaisin, Kärkölen puolella sijaitseva pää, on ojitettu ja metsäinen.

Hirvisuon pesimälinnusto inventoitiin 29.4. ja 9.6.2012 (laskijana Esa Lammi; menetelmä, ks. Järvelän Isosuo). Koko Hollolan puoleinen suoalue kierrettiin molemmilla kerroilla läpi. Suon Kärkölen puoleista lounaisosaa ei tutkittu, koska ojitetulla, tiheää puustoa kasvavalla suon osalla ei ole merkitystä suolintujen pesimäpaikkana. Melko nuoren puustonsa vuoksi se ei myöskään sovellu vanhoja metsiä suosivien lintulajien pesimäpaikaksi. Hirvisuon linnustosta ei ole aiempia tietoja.

Hirvisuon laskennoissa havaittiin seuraavat huomionarvoiset lintulajit:

Teeri 29.4. yht. 17 yks.	Kurki 29.4. 1 tai 2 yksilöä
Mehiläishaukka 9.6. 1 yks.	Käki 9.6. 2 koirasta ja 2 naarasta
Valkoviklo pesivä pari	Kulorastas 1 koiras

Metsäviklo 9.6. 1 yks. suon länsireunassa	Palokärki äänihavainto
Taivaanvuohi 2 reviiriä	

Hirvisuon linnuista teeri, valkoviklo, metsäviklo, taivaanvuohi ja kurki ovat suolintuja. Kulorastas, palokärki ja mehiläishaukka ovat metsälintuja, jotka voivat hakea osan ravinnostaan suon metsäisistä reunaosista. Käki voi pesiä suolla tai ympäristön metsissä isäntälajin pesimäpaikkojen mukaan. Havaituista linnuista mehiläishaukka on koko maassa uhanalainen (vaarantunut) ja valkoviklo on Päijät-Hämeessä alueellisesti uhanalainen laji. Teeri, palokärki, mehiläishaukka ja kurki ovat lintudirektiivin liitteen I lajeja.

Teeren soidinpaikka on turvetuotantokentällä. Soitimella oli 29.4. 10 teerikukkoa ja 3 naarasta. Turvetuotantoalueen lounaispuolen suolla äänteli lisäksi ainakin kolme teerikukkoa, joiden seurassa oli myös yksi teerinaaras. Teeren soitimen huippu oli huhtikuun lopulla todennäköisesti jo ohi. Suolla varhaisemmin keväällä soidinnelleiden teerien määrää ei tiedetä.

Valkoviklopari oleskeli 9.6. Hirvijärven pohjoispuolen vanhalla turpeennostoalueella. Pesintää ei saatu varmistettua, mutta emot varoittelivat kiivaasti, joten pesintä oli hyvin todennäköinen. Taivaanvuohista toinen soidinteli läntisellä turvekentällä ja toinen Hirvijärven pohjoispuolella. Metsäviklon pesimäpaikka saattoi sijaita suoalueen länsipuolella pienen metsäpuron varrella.

Kurjesta ei tehty pesintään viittaavia havaintoja. Mahdollisesti muualla pesivät kurjet käyttävät suota ruokailupaikkanaan. Lähin tunnettu pesimäpaikka on Luhtikylässä Luhdanjoen varrella. Hirvisuolla ei ole mehiläishaukalle sopivaa pesimäympäristöä. Laji havaittiin 9.6. turvekentällä, josta se ehkä etsi sopivaa saalista. Kulorastas kuultiin turvetuotantoalueen itäpuolelta ja palokärki oleskeli Hirvijärven eteläpuolella.

Suon keskiosissa äänteli 9.6. käkikoiras ja kaksi naarasta. Toinen koiraskäki kukkui Hirvijärven lounaispuolella. Hirvijärven pesimälinnustoon kuului sinisorsapari, mutta muita vesilintuja järvellä ei tavattu.

Linnustollinen merkitys

Hirvisuo ei ole maakunnallisesti merkittävä suolintujen pesimäpaikkana, mutta se on vähäsoisella alueella paikallisesti merkittävä kohde. Suon linnustollisesti arvokkain ja luonnontilaisin alue ulottuu turvetuotantoalueen lounaispuolelta Hirvijärven pohjoisrannalle. Alue on suurimmaksi osaksi ojitattamaton. Siellä havaittiin mm. käki, teeriä, taivaanvuohi sekä valkoviklopari. Hirvisuon ympäristössä on jäljellä jonkin verran varttuneita, kuusi-valtaisia sekametsiä. Niiden linnustoa ei tunneta, mutta pesimäaikana tehdyt havainnot palokärjestä ja mehiläishaukasta viittaavat siihen, että metsien linnustollinen arvo saattaa olla tavanomaista talousmetsää suurempi.

3.3 Nastola, Ukonsuo

Ukonsuo on ojitettu rahka- ja isovarpuräme. Varsinaisten suolintujen tarvitsemää avosuota on niukasti. Ukonsuon pesimälinnusto selvitettiin kiertoasentamenetelmällä 21.5. ja 19.6.2011 (laskijana Marko Loikkanen; menetelmä, ks. Järvelän Isosuo). Laskennoissa havaittiin seuraavat huomionarvoiset lajit:

Teeri pesivä naaras	Kulorastas pesivä pari
Metsäviklo 21.5. 1 yks.	Tiltalti 2 reviiriä
Palokärki 19.6. 1 yks.	Sirittäjä 1 reviiri
Käki 19.6. 2 koirasta, joista toinen suolla	Kurki 19.6. 1 yks.

Ukonsuolla tavatuista linnuista teeri, metsäviklo ja kurki voidaan lukea suolinnuiksi. Muut huomionarvoiset lajit ovat metsälintuja, jotka tulevat toimeen myös puustoisten soiden reunaosissa. Havaituista linnuista sirittäjä on silmälläpidettävä laji ja teeri, palokärki sekä kurki lintudirektiivin liitteen I lajeja. Teeren pesä löytyi Ukonlammen pohjoispuolelta. Suolla varhain keväällä soidintelevien teerien määrää ei tiedetä.

Ukonlammella oleskeli 21.5. kaksi sinisorsakoirasta ja 26 yöpyvän laulujoutsenen parvi.

Ukonsuolla on myös aiempina vuosina tehty pesintään viittaavia havaintoja metsäviklostä, käestä ja tiltaltista. Vuonna 2006 suon itäpuolisella metsäalueella on ollut pyyn ja harmaapäätikan reviiri.

Linnustollinen merkitys

Ukonsuota ei voi pitää maakunnallisesti merkittävänä suolintujen pesimäpaikkana. Suon linnustollisesti arvokkain ja luonnontilaisin alue on Ukonlammen pohjoispuolinen alue, jossa laskennoissa havaittiin mm. kurki ja teeren pesä. Ukonsuolla ja Ukonlammella on suurempi merkitystä laajan, rakentamattoman metsämantereen osana. Ympäristön linnusto tunnetaan melko huonosti, mikä vaikeuttaa laajemman alueen linnustollisen merkityksen arviointia.

3.4 Heinola, Laviassuo

Vierumäen taajaman lähellä sijaitseva Laviassuo on ollut keidassuo, joka on otettu turvetuotantoon vuonna 1973. Suon pohjoisosa on poistunut tuotannosta ja sitä on käytetty ainakin ruokohelpin viljelyyn. Laviassuolla ei ole alkuperäistä suoympäristöä jäljellä.

Alue ei houkuttele lintuja muuttoaikoina ja myös pesimälinnusto tiedetään vaatimattomaksi. Suolla on tehty viime vuosina yksittäisiä havaintoja teerestä (enimmillään 13 yksilöä). Muita suolintuja ei ole tavattu. Ympäristön kankailla on tehty joitakin havaintoja vähälukuisista metsälinnuista, mm. kehrääjästä, helmipöllöstä ja kangaskiurusta.

Linnustollinen merkitys

Laviassuolla ei ole maakunnallista linnustollista merkitystä.

3.5 Heinola, Muskasensuo

Laviassuon eteläpuolella sijaitseva Muskasensuo on ollut kasvillisuudeltaan arvokas lettoräme. Koko suo on otettu aikoinaan turvetuotantoalueeksi. Suon käyttö on sittemmin lopetettu. Turpeenottokentän laiteilla on jäljellä kapeana, enimmillään muutaman kymmenen metrin reunuksena lettorämemuuttumaa ja turvekangasta.

Muskasensuo ei houkuttele lintuja muuttoaikoina. Suolintuja ei ole tavattu myöskään pesimäaikana. Kesällä 2011 entiseltä turvekentän reunalta tavattiin silmälläpidettäviin lajeihin lukeutuva ruisrääkkä sekä vähälukuisen, pensaikkoisten avomaiden viitasirkkalintu. Muskasensuolla ei ole tarpeen tehdä linnustoinventointeja.

Linnustollinen merkitys

Muskasensuolla ei ole maakunnallista linnustollista merkitystä.

3.6 Hartola, Isosuo

Hartolan keskustan eteläpuolella sijaitsevan Isonsuon linnusto tunnetaan varsin hyvin. Alueen merkitystä lintujen syysmuutonaikaisena levähdyspaikkana on selvitetty syksyllä 2008 (Metsänen & Ikonen 2008). Suon pesimälinnusto on kartoitettu vuonna 2009 (Metsänen & Ikonen 2009). Sittemmin Isosuolta on kertynyt lintuhavainnointeja varsinkin syksyiltä, jolloin alueelle kerääntyy runsaasti yöpyviä kurkia.

Kevään ja kesän 2009 aikana Isosuolla tehtiin kaikkiaan kahdeksan lintulaskentaa, joiden avulla saatiin selvitettyä suon koko pesimälinnusto (menetelmät, ks. Metsänen & Ikonen 2009). Selvitysalueessa oli mukana myös Isosuon luoteispuolella sijaitseva Jääsjärven Hakokallionlahti. Selvitysalueelta tavattiin kaikkiaan 915 lintuparia. Merkittävimmät Isosuolla pesineet lintulajit olivat seuraavat:

Teeri 19 paria	Käki 6 koirasta
Pyy 2 paria suon reunaosissa	Pohjantikka 1 pari suon laiteilla
Kurki 1 pari	Sirittäjä 1 pari
Kuovi 5 paria	Tiltalti 4 paria suon reunaosissa
Liro 1 pari	Isolepinkäinen 1 pari
Valkoviklo 1 pari	Pikkulepinkäinen 1 pari
Metsäviklo 14 paria	Niittykirvinen 27 paria
Taivaanvuohi 4 paria	Kulorastas 21 paria
Kapustarinta 3 paria	Pensastasku 27 paria

Isosuolla pesivistä huomionarvoisista lajeista kapustarinta ja liro ovat Päijät-Hämeessä alueellisesti uhanalainen. Teeri, sirittäjä ja niittykirvinen ovat koko maassa silmälläpidettäviä lajeja. Teeren pesimäkanta on vahva ja niittykirvisen pesimäkanta tihein maakunnan soilla todettu. Lintudirektiivin liitteen I lajeja ovat liro, kapustarinta, teeri, pyy ja pohjantikka. Linnustollisesti tärkeimmät alueet ovat Isosuon avoimet osat, metsäinen vaihettumisvyöhyke suon ympärillä sekä Hakokallionlahti. Merkillepantavaa on, että huomionarvoisista lintulajeista ainoastaan yksi kapustarintapari tavattiin turvetuotantoalueelta – kaikki muut havainnot tehtiin luonnontilaisena säilyneellä suolla.

Isosuo houkuttelee syksyisin runsaasti lepäileviä muuttolintuja. Kurkien yöpymispaikkana se on Päijät-Hämeen paras (jopa 300–500 yöpyvää

kurkea samaan aikaan). Suo houkuttelee myös joutsenia ja muita vesilintuja ja joinakin syksyinä arktisia hanhia. Isosuon koillispuolella sijaitseva Hakokallionlahti on keväisin tärkeä joutsenen (keväällä 2009 enimmillään 110 yksilöä) ja kuikan (183 yks.) ruokailu- ja levähdyspaikkana.

Linnustollinen merkitys

Isosuota voidaan pitää Päijät-Hämeen merkittävimpänä lintusuona. Suon pesimälinnusto on monipuolinen ja linnuston tiheys suoalueeksi korkea. Linnustollista arvoa lisäävät useat pohjoiset lajit, joiden pesimäpaikkoja on Päijät-Hämeessä niukasti (liro, valkoviklo, kapustarinta, pohjantikka, isolepinkäinen). Isosuo on syksyisin tärkeä kurkien kerääntymisalue. Linnustollisesti tärkeään alueeseen kuuluu Isonsuon lisäksi Jääsjärven Hakokallionlahti.

3.7 Hartola, Jaakkolansuo

Jaakkolansuo on Isosuon eteläpuolella sijaitseva keidassuo, joka on otettu lähes kokonaan turvetuotantoon. Jaakkolansuolla tehtiin pesimälinnuston kartoituslaskenta 10.6.2011 (laskijana Tapio Alanko; menetelmä ks. 3.1 Järvelän Isosuo). Linnuista kertyi lisäksi joitakin hajahavaintoja kesällä ja syksyllä 2011.

Teeri 1 koiras	Pensastasku 1 reviiri
Metsäviklo 2 yks.	Kulorastas 3 yks.
Kalalokki 2 paria	Sirittäjä 1 reviiri
Käki 1 koiras	Töyhtötiainen pari
Leppälintu 3 reviiriä	

Suon pesimälinnusto osoittautui melko vaatimattomaksi. Tyypillisistä suolinnuista tavattiin teeri ja metsäviklo. Kalalokki pesii soiden lisäksi vain vesialueilla. Pensastasku on pensaikkoisten avomaiden lintu ja muut huomionarvoiset lajit männikköisiä metsiä ja sekametsiä suosivia lintuja. Niiden havaintopaikat sijoittuivat turvetuotantoalueen reunaosiin. Pesimälinnustossa ei ollut uhanalaisia lintuja eikä muita lintudirektiivin liitteen I lajeja kuin teeri. Alueella mahdollisesti soidintavien teerien määrää ei kesäisellä käynnillä voitu selvittää. 31.12.2011 suolla oleskeli kahdeksan teertä, joista kaksi oli koiraita. Pesimälinnuista sirittäjä on silmälläpidettävä.

Linnustollinen merkitys

Jaakkolansuolla ei ole suolintujen pesimäpaikkana maakunnallista merkitystä. Muuttoaikoina suolle on toisinaan kerääntynyt yöpymään huomattavia määriä kurkia. Enimmillään niitä on tavattu 130. Kurkien pääyöpymispaikka on pohjoisempana Isosuolla. Jaakkolansuolla kurkia käy yöpymässä epäsuunnollisesti.

3.8 Hartola, Soimasuo

Kalhon kylässä sijaitseva Soimasuo on entisen turpeentuotantoalue, jonka käyttö on päättynyt. Suosta on jäljellä vain kapeita, metsään rajoittuvia laiteita. Soimasuolla tehtiin pesimälinnuston kartoituslaskenta 8.6.2011 (laskijana Tapio Alanko, menetelmä ks. 3.1 Järvelän Isosuo). Huomionarvoisista lajeista tavattiin ainoastaan käki (yksi koiras) ja niittykirvinen (yksi koiras).

Linnustollinen merkitys

Soimasuo ei ole maakunnallisesti merkittävä lintujen pesimäpaikka. Suolle ei myöskään tiedetä kerääntyvän lintuja muuttoaikoina.

4. LÄHDEVIITTEET

- Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy 2004: Kärkölän taajamien osayleiskaava. Luontoselvitys. 13.4.2004.
- Metsänen, T. & Ikonen, R. 2008: Hartolan Isosuon turvetuotantohankkeet – syysmuutonaikaisen linnuston selvitys 2008. Luontoselvitys Metsänen, 12.12.2008.
- Metsänen, T. & Ikonen, R. 2009: Hartolan Isosuon turvetuotantohankkeen pesimälinnustoseselvitys 2009. Luontoselvitys Metsänen, 16.8.2009.
- Rajasärkkä, A., Below, A., Hario, M., Lehikoinen, A., Lehikoinen, E., Lehtiniemi, T., Mikkola-Roos, M., Tiainen, J., Valkama, J. & Väisänen, R. A. 2013: Lintujen alueellinen uhanalaisuus Suomessa. Linnut-vuosikirja 2012: 45–49.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 685 s.